

Ortaöğretim Psikoloji Ders Kitabındaki Değerlerin İncelenmesi

An Examination of Values in the Secondary School Psychology Textbook

Aybüke CESUR ^a Abdullah DURAKOĞLU ^b

Geliş: 29.03.2026 | Kabul: 27.09.2026

Öz: Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.03.25 tarih ve 129445126 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilen güncel Psikoloji ders kitabında yer verilen değerlere yönelik içerik analizini kapsamaktadır. Kitapta geçen değer ifadeleri, cümleleri ve görseller sistematik biçimde incelenmiş, her bir değer frekansı belirlenmiştir. Bulgulara göre aile, mutluluk ve saygı değerleri en fazla vurgulanan temalar olup; özgürlük, sabır, özdenetim ve sorumluluk gibi bireysel gelişim odaklı değerlerin de ön planda olduğu görülmüştür. Buna karşın milliyetçilik, vatanseverlik ve alçak gönüllülük gibi ulusal ve karakter temelli değerlerin sınırlı düzeyde yer aldığı tespit edilmiştir. Sonuçlar, psikoloji ders kitabının öğrencilere ağırlıklı olarak bireysel farkındalık, duygusal gelişim ve sosyal uyum kazandırmayı amaçladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Psikoloji, Değerler, Millî Eğitim Bakanlığı, Psikoloji ders kitabı.

Abstract: This study involves a content analysis of the values presented in the current psychology textbook, which was approved as an educational resource by the Presidency of the Council of Education of the Ministry of National Education of the Republic of Turkey via its letter dated 25 March 2025 and numbered 129445126. The value statements, sentences and visuals featured in the book were systematically examined, and the frequency of each value was determined. According to the findings, family, happiness and respect were the most frequently emphasised themes; it was also observed that values focused on individual development, such as freedom, patience, self-control and responsibility, were prominent. In contrast, it was found that national and character-based values, such as nationalism, patriotism and humility, were represented to a limited extent. The results indicate that the psychology textbook aims primarily to foster individual self-awareness, emotional development and social adaptation in students.

Keywords: Philosophy, Psychology, Values, Ministry of National Education, Psychology textbook.

^a ✉ Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Türkiye | cesuraybuke13@gmail.com

^b ✉ Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Türkiye | adurakoglu06@gmail.com

Citation: Cesur, A. ve Durakoğlu, A. (2026). Ortaöğretim psikoloji ders kitabındaki değerlerin incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 12 (48), 106-123.

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. *This article was checked by İntihal.net.* Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. *This article is under the Creative Commons license.*

Giriş

Bilindiği gibi her toplumun kendine özgü değerleri vardır. Bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için toplumu oluşturan bireylerin bu değerleri benimsemiş olması gerekmektedir (Akarsu ve Sağlam, 2023: 412). Toplumsal yapının temel taşları olan değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısacası nasıl yaşanılması gerektiğini belirtmektedir (Akbaş, 2008: 10). Değerler, bireylerin tutumlarını, davranışlarını ve karar alma biçimlerini şekillendiren ve toplumun ortak yaşamını düzenleyen temel ilkelerdir. Eğitimin temel amaçlarından biri, bireylere bu değerleri kazandırarak onları toplumsal yaşama etkin biçimde hazırlamaktır. Özellikle okul eğitimi, bireyin değerlerle tanıştığı, onları içselleştirdiği ve davranışa dönüştürdüğü bir zemin sunar. Bu bağlamda, ders kitapları değer aktarımında hem içerik hem temsil açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Çünkü öğrenciler bu kaynaklar aracılığıyla hem bilgi edinmekte hem de örtük biçimde normlar, tutumlar ve değerlerle karşılaşmaktadırlar. Müfredatın şekillendirilmesi ve ulusal eğitim politikalarının belirlenmesinde önemli bir konuma sahip olan Millî Eğitim Bakanlığı, okullardaki değerler eğitiminin çerçevesini ve içeriğini belirlemektedir. Bakanlığın bu stratejik ve belirleyici rolü değerlerin öğrencilere kazandırılma sürecinde merkezi bir sorumluluk yüklemektedir (Akarsu ve Sağlam, 2023: 412). Millî Eğitim Bakanlığı, özellikle 2005 sonrası öğretim programlarında değerler eğitime daha sistematik biçimde yer vermeye başlamış ve ders kitaplarına yansıyan değerleri disiplinler arası bir anlayışla yapılandırmayı hedeflemiştir. Bakanlığın bu yaklaşımı, öğrencilere sadece bilgi kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda onları iyi birer insan ve yurttaş olarak yetiştirmeyi amaçlayan bütüncül bir eğitim anlayışını yansıtmaktadır (MEB, 2018). Eğitim kurumları, öğretim programlarında açıkça ifade edilen ya da örtük olarak müfredata dahil edilen değerleri bireylere kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu süreçte okullar, öğrencilerin belirlenen kurumsal ve toplumsal normlar çerçevesinde öz disiplin geliştirmelerini sağlayan, ahlaki olgunlaşma süreçlerine rehberlik eden ve karakter yapılarını olumlu yönde şekillendiren stratejik bir ortam sunmaktadır (Akbaş, 2008: 9).

Öğretim programları, değerlerin aktarılmasında, eğitim ve öğretim için başlıca unsurlar olarak görülmektedir. Eğitim materyallerinin hazırlanmasından öğrencinin sisteme entegrasyonuna kadar uzanan geniş bir yelpazede, değerlerin

öğretim programlarına dahil edilmesi, sürecin işleyişini tayin eden temel bir yapılandırıcı olarak değerlendirilmektedir (İlkel ve Duman, 2024: 412). Psikoloji dersi ise değer eğitiminin en doğal zeminlerinden biridir. Çünkü bu ders bireyin kendini tanımasını, başkalarıyla ilişkilerini anlamasını ve sağlıklı sosyal-duygusal beceriler geliştirmesini hedefler. Psikoloji dersinin yapısı gereği; sevgi, empati, özgürlük, sorumluluk, saygı, sabır gibi değerler öğrencinin yaşamıyla doğrudan bağlantılıdır. Zabun (2021), psikoloji dersi gibi bireysel gelişim odaklı derslerde verilen değerlerin öğrencilerin kişilik oluşumuna katkı sunduğunu ve yaşam boyu rehberlik işlevi gördüğünü belirtmektedir.

Ders kitaplarında yer alan değerlerin dağılımı, kitabın eğitsel önceliklerini ve pedagojik yönelimini de açıkça ortaya koymaktadır. Duman ve Küçükşabanoglu (2023), psikoloji ders kitabına yönelik analizlerinde özellikle aile, mutluluk, saygı, özgürlük gibi birey merkezli değerlerin ön planda olduğunu; milliyetçilik, vatanseverlik ve alçak gönüllülük gibi toplumsal ya da ulusal kimliğe yönelik değerlerin ise ihmal edildiğini saptamışlardır. Bu da psikoloji ders kitaplarının öğrencilerin duygusal iyi oluşunu ve bireysel farklılıklarını temel alan bir değer öğretimi modeli benimsediğini düşündürmektedir.

Kısacası, psikoloji ders kitabı üzerinden yürütülecek değer analizi; eğitim sisteminin birey ve toplum üzerindeki yansımalarına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, 2025–2026 eğitim-öğretim yılı Psikoloji ders kitabında yer alan değerlere ilişkin vurguları belirlemek ve bu vurgular üzerinden kitabın değer aktarım stratejisini değerlendirmektir.

Yöntem

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2025–2026 eğitim-öğretim yılında okutulmak üzere hazırlanan ortaöğretim Psikoloji ders kitabının değerler açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada veri toplamak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, araştırmacının erişim sağlayabildiği elektronik ve basılı tüm materyallerin, sistematik bir biçimde incelenmesini ve değerlendirilmesini kapsayan süreç olarak tanımlanmaktadır (Kıral, 2020: 174). Çepni'ye (2010) göre bu yöntem, araştırmacının çalışma amacına uygun olarak kaynakları tespit etmesi ve elde ettiği verileri kapsamlı şekilde değerlendirebilmesidir.

Araştırmanın veri toplama süreci, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.03.2025 tarih ve 129445126 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilen güncel psikoloji ders kitabı incelenerek elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler, yazarlığını Cuma Ceylan, Eda Karaaslan, Kader Toraman ve Şenay Demirci (2025)' nin üstlendiği bu temel eserin sistematik bir biçimde incelenmesiyle oluşmuştur. Veri toplama sürecinde öncelikle literatür ve mevcut müfredatla uyumlu Millî Eğitim Bakanlığı'nın değerler eğitimi çerçevesinde belirlediği temel değerler listesi referans alınmıştır. Programda yer alan on kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) temel kodlama kategorilerini oluşturmuştur. Bunun yanında ders kitabında yer alan diğer kültürel, toplumsal ve bireysel değerler de açık kodlama yoluyla sınıflandırılmış ve 26 değer saptanmıştır. Daha sonra ilgili ders kitabı bu değerler çerçevesinde titizlikle taranmıştır. Kitapta yer alan değerlerin nasıl işlendiği, ne sıklıkla kullanıldığı ve nasıl sunulduğu doküman analiziyle incelenerek araştırmanın verileri oluşturulmuştur.

Kitaptaki tüm metinler ve görseller ayrıntılı biçimde incelenmiş ve değer içerikleri frekans analizi ile değerlendirilmiştir. Her bir değer, öğrenciye kazandırma amacı taşıyan doğrudan açıklamalar, metin içi örnekler, paragraflar, etkinlikler, görseller ve alt yazılar üzerinden tespit edilmiştir.

Bulgular

Psikoloji ders kitabı içerik analizi sonucunda, değerlerin kitap içinde farklı sıklıklarla yer aldığı görülmüştür. Kitapta hem doğrudan metin içi söylemlerle hem görsel öğelerle değer aktarımı yapılmaktadır.

Psikoloji Ders Kitabında Değere Vurgu Yapan İfade Sayıları

Aşağıda, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Psikoloji dersinde okutulmakta olan ders kitabında değerlere vurgu yapan ifade sayıları verilmiştir:

Tablo 1: 2025-2026 Eğitim Öğretim Yılı Psikoloji Ders Kitabında Yer Alan Değerler ve Değere Vurgu Yapan İfade Sayıları

Değer Numarası	Değerler	Değere Vurgu Yapan İfade Sayısı ve İfadenin Geçtiği Sayfa Numarası	
1	Nezakət	x(s.73),x(s.118), x(s.127).	3
2	Estetik	x(s.66),x(s.67),x(s.98),x(s.127).	6
3	Arkadaşlık	x(s.46),x(s.50),x(s.114),x(s.115),x(s.128).	6
4	Temizlik	x(s.126),x(s.128),x(s.129).	3
5	Yardımsaverli k	x(s.77),x(s.127),x(s.124).	4
6	Sevgi	x(s.46),x(s.117),x(s.118),x(s.127),x(s.128).	7
7	Sorumluluk	x(s.28),x(s.45),x(s.46),x(s.49),x(s.50),x(s.82),x(s.114),x(s.115), ,x(s.116), x(s.117),x(s.124, x(s.127),x(s.131).	14
8	Özgürlük	x(s.17),x(s.18),x(s.25),x(s.46), x(s.49),x(s.50),x(s.82),x(s.114),x(s.117).	13
9	Çalışkanlık	x(s.84),x(s.62),x(s.64),x(s.118),x(s.127).	5
10	İş Birliği	x(s.42),x(s.111),x(s.114),x(s.115),x(s.126),x(s.133).	6
11	Aile	x(s.40),x(s.44),x(s.46),x(s.49),x(s.50),x(s.65),x(s.69),x(s.71),x (s.74),x(s.75),x(s.76), x(s.106),x(s.115),x(s.116),x(s.117),x(s.118),x(s.119),x(s.123), x(s.127),x(s.130), x(s.132).	21
12	Alçak Gönüllülük		0
13	Hoşgörü	x(s.30),x(s.42),x(s.49),x(s.102),x(s.118),x(s.124),x(s.129).	7
14	Misafirperverlik	x(s.47),x(s.48),x(s.69),x(s.76).	5
15	Saygı	x(s.22),x(s.24),x(s.37),x(s.50),x(s.64),x(s.66),x(s.67),x(s.67),x (s.76),x(s.117), x(s.118), x(s.118),x(s.126),x(s.130),x(s.131).	15
16	Dayanışma	x(s.46),x(s.115),x(s.122),x(s.127),x(s.132).	5
17	Adalet	x(s.10),x(s.49),x(s.66),x(s.94).	4
18	Dürüstlük	x(s.10),x(s.15),x(s.18),x(s.48),x(s.111),x(s.117).	6
19	Vatanseverlik		0
20	Dostluk	x(s.42),x(s.50),x(s.50),x(s.116),x(s.117), x(s.128).	7
21	Milliyetçilik		0
22	Din	x(s.25),x(s.44).	2
23	Mutluluk	x(s.15),x(s.41),x(s.48),x(s.49),x(s.68),x(s.69),x(s.116),x(s.125 ,x(s.126),x(s.127), x(s.130),x(s.133).	15
24	Öz denetim	x(s.77),x(s.115),x(s.120),x(s.126).	4

25	Sabır	x(s.42),x(s.50),x(s.73),x(s.114),x(s.115),x(s.127),x(s.127),x(s.128), x(s.128).	13
26	Barış	x(s.29), x(s.49), x(s.71),x(s.117),x(s.118), x(s.126).	6

Tablo1.'de psikoloji ders kitabında yer alan değerler ve değere vurgu yapan ifade sayıları verilmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde, bazı değerlere psikoloji ders kitabında hiç yer verilmediği görülmektedir. Alçak gönüllülük, vatanseverlik ve milliyetçilik değerlerinin vurgulanmaması, kitabın kişilik özellikleri ya da ulusal kimlik temalarına sınırlı şekilde yer verdiğini göstermektedir. Bu durum, kitabın içerik yapısında daha çok bireysel gelişim, sosyal etkileşim ve insan davranışının psikolojik yönleri üzerinde durulduğunu göstermektedir.

Tabloda verilen değerlerin büyük bir bölümünün 4-7 kez vurgulama aralığında yer almıştır. Çalışkanlık, dayanışma, adalet, yardımseverlik ve arkadaşlık gibi hem bireysel hem toplumsal unsurları barındıran değerlerin orta düzeyde vurgulanması, psikoloji ders kitabının kişilerarası ilişkiler, sosyal davranışlar ve toplumsal yaşam konularını dengeli biçimde ele aldığını göstermektedir.

Özgürlük ve sabır değerleri 13'er kez vurgulanmıştır. Bu durum, kitabın bireyin özgür karar verme süreci, öz denetim, stresle baş etme ve sabır gibi kişisel gelişim temalarına önem verdiğini göstermektedir.

En yüksek düzeyde yer verilen değerler aile (21 kez), mutluluk (15 kez) ve saygı (15 kez) olarak öne çıkmaktadır. Özellikle aile değerinin belirgin şekilde vurgulanması, kitabın aile yapısının birey üzerindeki psikolojik etkilerine geniş yer verdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, mutluluk ve saygının yüksek sıklıkta yer alması, kitabın duygusal iyi oluş, pozitif psikoloji, sağlıklı iletişim ve sosyal uyum konularına odaklandığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, psikoloji ders kitabının aile ilişkileri, bireysel mutluluk, kişilerarası saygı ve sosyal uyum temalarını ön plana çıkardığı, öte yandan temizlik, alçak gönüllülük ve vatanseverlik gibi değerlerin ya hiç ya da oldukça sınırlı düzeyde vurgulandığı görülmektedir. Duman ve Yenen (2024) de araştırmalarında vatanseverliğin en az işlenen kök değer olduğunu tespit etmiştir. Elde edilen bulgular, kitabın içerik yapısının daha çok bireysel farkındalık, duygu yönetimi ve toplumsal ilişkileri desteklemeye yönelik olduğunu göstermektedir.

Ulusal kimlik odaklı değerlerin sınırlandırılması ise kitabın kişisel gelişim ve pozitif psikolojiye öncelik verdiğini göstermektedir.

Psikoloji Ders Kitabında Değere Vurgu Yapan İfadeler

Aşağıda, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Psikoloji dersinde okutulmakta olan ders kitabında değerlere vurgu yapan ifadeler verilmiştir:

Tablo 2. 2025-2026 Eğitim Öğretim Yılı Psikoloji Ders Kitabında Değere Vurgu Yapan İfadeler

Değer Numarası	Değer	Değerlere Vurgu Yapan İfadeler Numarası	Sayfa
1	Nezaket	çevreyi rahatsız etmeden	127
2	Estetik	doğa ve sanattaki güzellikten zevk almak	67
		tiyatro, sergi vb. sanatsal faaliyetler	67
		çoğu kişiden daha iyi resim yapan	98
		resim yapma, müzikle uğraşma	127
3	Arkadaşlık	en yakın ve kalıcı arkadaşlıklar	50
		doğru seçilmiş bir arkadaş çevresi	115
		arkadaş canlısı	115
		kendini gergin, stresli ve beceriksiz hisseden, reddedilme korkusuyla yakın arkadaşlıklar kuramayan birinin	118
4	Temizlik		
5	Yardımseverlik	evsiz kalan birine akrabasının evini açması	128
		hasta olan bireye komşusunun yemek götürmesi	128
6	Sevgi		
7	Sorumluluk	üstlenmeyi istediğimin farkındayım	114
8	Özgürlük	bağımsız olarak yaşamını yönetme	46
		bağımsızlık duygusu	115
		seçim yapma hakkı	136

9	Çalışkanlık	başarı ve performansları	64
10	İş Birliği	çevresiyle etkileşim hâlinde	42
		ekip çalışması	11
			1
11	Aile	güçlü akrabalık bağları	12
			8
12	Alçak Gönüllülük		
13	Hoşgörü	empati geliştirme	30
		farklı düşüncelere sahip olmak	10
			2
		bireyler arasındaki bu farklılıkların toplumu	11
		zenginleştirici ve geliştirici bir etkiye sahip olduğu	8
		başkalarını anlama becerisi	12
			4
		önyargıların olmaması	12
			9
14	Misafirperverlik	misafir ağırlamak	76
15	Saygı	katılımcıların gizliliğine ve haklarına saygı	22
		takdir edilme ve saygınlık ihtiyacı	67
		koşulsuz saygı	11
			8
16	Dayanışma	bireyler arasındaki yardımlaşma ve destek	12
			2
17	Adalet	sosyal sözleşmeden gelen haklar	29
		eğitimde eşit haklara sahip olması	94
18	Dürüstlük	güvenirliliği artırmak	10
		tarafsızlık	15
		güvenirliliğini sağlamak	11
			1
19	Vatanseverlik		
20	Dostluk	kişi yakın ilişkiler kurmaya	11
			7
21	Milliyetçilik		
22	Din	birçok dinde, mezhep ve kültürde manevi arınma	14
			0
		din felsefesinin insanda vücuttan ayrı bir varlık	14
		olarak kabul ettiği öz, tin	0
23	Mutluluk	coşku, rahatlatma, tatmin, sevinç gibi birçok olumlu	68
		duygu	
		neşe ve huzur	12
			7

24	Özdenetim	kendini yönetmesi	77
		olayları nasıl değerlendirdiği ve olaylara nasıl tepki verdiği önemli	120
25	Sabır	dayanıklılık	127
		zorluklara direnç gösteren	128
		strese karşı daha dayanıklı	128
26	Barış		

Tablo 2’den görüleceği üzere, yukarıdaki örnekler ders kitabında yer verilen değere vurgu yapan ifadelerden seçilmiştir. Nezaket değeri; “çevreyi rahatsız etmemek” ifadesiyle vurgulanmıştır. Estetik değeri; “doğa ve sanattaki güzellikten zevk almak”, “tiyatro, sergi vb. sanatsal faaliyetler”, “çoğu kişiden daha iyi resim yapan”, “resim yapma”, “müzikle uğraşma” gibi ifadelerle vurgulanmıştır. Arkadaşlık değeri; “en yakın ve kalıcı arkadaşlıklar”, “doğru seçilmiş bir arkadaş çevresi”, “arkadaş canlısı”, “kendini gergin, stresli ve beceriksiz hisseden, reddedilme korkusuyla yakın arkadaşlıklar kuramayan biri” gibi ifadelerle vurgulanmıştır. Yardımseverlik değeri; “evsiz kalan birine akrabasının evini açması”, “hasta olan bireye komşusunun yemek götürmesi” gibi ifadelerle vurgulanmıştır. Sorumluluk değeri; “üstlenmeyi istediğimin farkındayım” ifadesiyle, özgürlük değeri; “bağımsız olarak yaşamını yönetme”, “bağımsızlık duygusu”, “seçim yapma hakkı” gibi ifadelerle vurgulanmıştır. Çalışkanlık değerinin; “başarı ve performansları” ifadesiyle, iş birliği değerinin; “çevresiyle etkileşim hâlinde”, “ekip çalışması” ifadeleriyle vurgulandığı görülmüştür. Aile değeri; “güçlü akrabalık bağları” ifadesiyle vurgulanmıştır. Hoşgörü değeri, “empati geliştirme”, “farklı düşüncelere sahip olmak”, “bireyler arasındaki bu farklılıkların toplumu zenginleştirici ve geliştirici bir etkiye sahip olmak”, “başkalarını anlama becerisi”, “önyargıların olmama” gibi ifadelerle vurgulanmıştır. Misafirperverlik değerinin; “misafir ağırlamak” ifadesiyle, saygı değerinin; “katılımcıların gizliliğine ve haklarına saygı”, “takdir edilme ve saygınlık ihtiyacı”, “koşulsuz saygı” gibi ifadelerle vurgulandığı görülmüştür. Dayanışma değeri; “bireyler arasındaki yardımlaşma ve destek” ifadesiyle, adalet değeri; “sosyal sözleşmeden gelen haklar”, “eğitimde eşit haklara sahip olması” ifadeleriyle vurgulanmıştır. Dürüstlük değerinin; “güvenirliliği artırmak”, “tarafsızlık”, “güvenilirliğini sağlamak” gibi ifadelerle vurgulandığı görülmüştür.

Dostluk değeri; “kişi yakın ilişkiler kurma” ifadesiyle, din değeri; “birçok dinde, mezhep ve kültürde manevi arınma”, “din felsefesinin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz, tin” gibi ifadelerle vurgulanmıştır. Mutluluk değerinin; “coşku, rahatlama, tatmin, sevinç gibi birçok olumlu duygu”, “neşe ve huzur” gibi ifadelerle, özdenetim değerinin; “kendini yönetmesi”, “olayları nasıl değerlendirdiği ve olaylara nasıl tepki verdiği önemli” gibi ifadelerle vurgulandığı görülmüştür. Sabır değeri; “dayanıklılık”, “zorluklara direnç gösteren”, “strese karşı daha dayanıklı” ifadeleriyle vurgulanmıştır.

Psikoloji ders kitabında yer alan ifadeler incelendiğinde, farklı değerlerin öğrencilere dolaylı biçimde aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Metinlerde; nezaket, estetik, arkadaşlık, yardımseverlik, sorumluluk, özgürlük, çalışkanlık, iş birliği, aile, hoşgörü, misafirperverlik, saygı, dayanışma, adalet, dürüstlük, dostluk, din, mutluluk, özdenetim ve sabır gibi değerlerin çeşitli bağlamlar üzerinden vurgulandığı tespit edilmiştir. Bu değerlerin, günlük yaşamdan örneklerle ve öğrencilerin sosyal-duygusal gelişim süreçleriyle ilişkilendirilerek sunulduğu dikkati çekmektedir. Örneğin, yardımseverlik evsiz birine ev açma ve hastaya yemek götürme örnekleriyle, estetik değer sanat ve doğadan zevk alma ifadeleriyle, özgürlük ise bireyin seçim yapma hakkı ve bağımsız yaşam vurgusuyla desteklenmiştir. Hoşgörü ve saygı kavramlarının ise farklı düşüncelere açık olma, gizlilik ve haklara riayet gibi sosyal beceriler üzerinden işlendiği görülmektedir. Bu bağlamda, psikoloji ders kitabının değerleri soyut kavramlardan ziyade, öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri somut durumlar üzerinden ele aldığı; böylece değer aktarımını bilişsel, duyuşsal ve sosyal boyutlarıyla bütünleştirdiği ifade edilebilir.

Psikoloji Ders Kitabında Değere Vurgu Yapan Cümleler

Aşağıda, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Psikoloji dersinde okutulmakta olan ders kitabında değerlere vurgu yapılan örnek cümleler verilmiştir:

“Toplumsal bakımdan sorumluluk üstlenmeyi istediğimin farkındayım.” (Sorumluluk)

“İnsanlar üzerinde yapılan araştırmalarda gönüllü katılımcılar istedikleri zaman araştırmadan çekilebilmelidir.” (Özgürlük)

“Ergenlik döneminin temel özelliklerinden biri bağımsızlık duygusudur.” (Özgürlük)

“Bağımsızlık duygusunun ergenlik döneminde kazanıldığının farkındayım.” (Özgürlük)

“Ergenlik döneminde birey, kendi değerlerini oluşturur ve bağımsız kararlar almaya başlar.” (Özgürlük)

“Demokratik tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklarda iş birliğine hazır, arkadaş canlısı vb. kişilik özellikleri gözlenebilir.” (Arkadaşlık)

“Bireyin olaylar üzerinde ne kadar kontrolü olduğu ve kendine yeterlilik derecesi kişilik gelişimi için önemlidir.” (Özdenetim)

“Stresin nedenleri arasında kişinin olayları nasıl değerlendirdiği ve olaylara nasıl tepki verdiği önemli bir etkidir.” (Özdenetim)

“Bireylerin ruh sağlığını koruyabilmesi için kendi duygu ve düşüncelerini kontrol edebilmesi gereklidir.” (Özdenetim)

“Öğrenme sürecinde bireyin dikkatini toplaması ve kendini yönetmesi önemlidir.” (Özdenetim)

“Bireyler arasındaki farklılıkların toplumu zenginleştirici ve geliştirici bir etkiye sahip olduğu unutulmamalı ve bu farklılıklara saygı duyulmalıdır.” (Hoşgörü)

“Psikolojik rahatsızlıkları olan bireylere anlayışla yaklaşılmalıdır.” (Hoşgörü)

“Psikoloji bireyin düşünce ve duygularını anlamaya çalışırken empati geliştirmeyi hedefler.” (Hoşgörü)

“Hobiler bireyin yapmaktan özellikle hoşlandığı uğraşılardır. Kişi bu işlerle uğraşırken olumsuz düşüncelerden sıyrılır.” (Mutluluk)

“Resim yapma, müzikle uğraşma, yaratıcı drama etkinlikleri, toprakla uğraşma belli başlı hobiler olarak değerlendirilebilir.” (Estetik)

“Sanatı anlamak, doğa ve sanattaki güzellikten zevk almak, kendi yaratıcılığını kullanmak ister.” (Estetik)

“Eşref Armağan çoğu kişiden daha iyi resim yapan, doğuştan görme engelli bir sanatçıdır.” (Estetik)

“Psikolojik rahatsızlıkları olan bireyler için toplumsal destek büyük önem taşır.” (Dayanışma)

“Bireyler arasındaki yardımlaşma ve destek, stresle başa çıkmada önemli bir kaynaktır.” (Dayanışma)

“Herkesin sosyal sözleşmeden gelen hakları vardır ve bu haklar güvence altında olmalıdır.” (Adalet)

“Ruh sağlığı konusunda bireyler eşit haklara sahiptir ve bu haklara saygı gösterilmelidir.” (Adalet)

“Zekâ ve yaratıcılık çalışmalarında ekip çalışması başarıyı artırır.” (İş Birliği)

“Bağlanma, bebek ile ona temel bakım veren kişi arasında oluşan güçlü bir bağlıdır.” (Sevgi)

“Bebek ile anne arasında kurulan bağlanma duygusu, bebeğin sonraki hayatını tüm yönleri ile etkiler.” (Sevgi)

“İnceleme ve araştırma görevlerini özenerek yapar.” (Çalışkanlık)

“Bireylerin güdülenme düzeyi, başarı ve performanslarını doğrudan etkileyen bir faktördür.” (Çalışkanlık)

“Yardım gerektiren olaya tek başına tanık olduğunda ise birey kendisini tam anlamıyla sorumlu hisseder çünkü çevrede kendisinden başka yardım edebilecek kimse yoktur.” (Yardımseverlik)

“Dayanıklılığı yüksek kişi, yapacağı işin önemine güçlü bir şekilde inanır ve kendini o işe adar.” (Sabır)

Yukarıdaki örnekler ders kitabında yer verilen cümlelerden seçilmiştir. Değere vurgu yapan cümleler incelendiğinde arkadaşlık, sorumluluk, iş birliği, mutluluk, yardımseverlik, sabır değerlerine 1'er kez; dayanışma, adalet, sevgi, çalışkanlık değerlerine 2'şer kez; estetik, özgürlük, hoşgörü değerlerine 3'er kez; öz denetim değerine 4 kez yer verilmiştir.

Genel olarak, değer dağılımının bireysel farkındalık, özgürlük ve öz yönetim gibi kişisel gelişim odaklı temaların daha baskın olduğunu; buna karşın toplumsal dayanışma ve sosyal etkileşime yönelik değerlerin daha sınırlı düzeyde temsil edildiğini söylemek mümkündür. Bu durum, kitabın değer aktarımında birey merkezli ve psikososyal gelişim odaklı bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Böylece öğrencilerin hem kişisel hem sosyal becerilerinin desteklenmesi hedeflenmiş, ancak kişisel gelişim boyutunun görece daha güçlü biçimde ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Psikoloji Kitabında Değere Vurgu Yapan Görseller

Aşağıda verilen Tablo 3'te Türkiye Cumhuriyeti Devletinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okutulmakta olan psikoloji ders kitabında bulunan değerlere ilişkin görseller verilmiştir.

Tablo 3. 2025-2026 Eğitim Öğretim Yılı Psikoloji Ders Kitabında Değere Vurgu Yapan Görseller

Değer	Değere Vurgu Yapan Görsel
Aile (s.132)	 Görsel 4.14: Aile değeri
Temizlik (s.128)	 Görsel 4.18: El yıkamak
Dayanışma (s.23)	 Görsel 1.21: Fabrika çalışanlarından bir görünüm
Mutluluk (s.68)	 Görsel 2.74: Mutluluk duygusu

Mutluluk (s.126)

Görsel 4.86: Sağlıklı birini çarptıranın değil de hasta olanın.

Sabır (s.73)

Görsel 2.80: İyi sabırla ve nezaketle yapan otobüs şoförü

Yardımseverlik
(s.77)

Görsel 2.84: Yardım eden insan

Çalışkanlık (s.107)

Görsel 3.35: Tamirciler

Sevgi (s.45)

Görsel 2.30: Güvenli bağlanma

(Estetik) (s.97)

Görsel 3.12: Eşref Armağan'ın resimlerinden örnekler

İşbirliği (s.61)

Görsel 2.55: Bir futbol maçında aynı takımın oyuncularını forma renginden dolayı birlikte algılanır.

Özgürlük (s.49)

Görsel 2.35: Ergenlik döneminde bağımsızlık duygusu

Arkadaşlık (s.50)

Görsel 2.36: Arkadaşlık

Yukarıdaki örnekler ders kitabında yer verilen görsellerden seçilmiştir. Aile, temizlik, dayanışma, sabır, yardımseverlik, çalışkanlık, sevgi, estetik, işbirliği, özgürlük, arkadaşlık değerlerine ait 1'er görsele; mutluluk değerine ait 2 görsele yer verilmiştir.

Ders kitabında yer alan görseller incelendiğinde, farklı değerlerin öğrencilere görsel temsil yoluyla aktarıldığı görülmektedir. Aile bağları, temizlik alışkanlıkları, dayanışma ve sabır gibi sosyal ve kişisel erdemler; yardımseverlik,

çalışkanlık ve sevgi gibi insani nitelikler; estetik duyarlılık, iş birliği ve özgürlük gibi çağdaş bireysel ve toplumsal değerler görseller aracılığıyla desteklenmiştir. Ayrıca arkadaşlık ve mutluluk gibi öğrencilerin günlük yaşamlarında sık karşılaştıkları sosyal-duygusal temaların da görsellerle vurgulandığı dikkat çekmektedir.

Görsel yaklaşım, değerleri somutlaştırarak öğrencilerin zihinsel imgelemine ve duygusal algısına hitap etmekte ve böylece değerlerin yalnızca kavramsal düzeyde değil, davranışsal ve duyuşsal düzeyde de içselleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Kitabın görselleri, öğrencilerin gerçek yaşamla ilişki kurmasını kolaylaştırmakta ve değer eğitimi daha anlaşılır, doğal ve etkili hâle getirmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, kullanılan görsellerin hem bireysel gelişimi hem toplumsal uyumu destekleyen bir çeşitlilik sunduğu ve değer eğitime bütüncül bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir.

Sonuç

Psikoloji ders kitabında değerler hem metin hem de görsel içeriklerle öğrencilere aktarılmıştır. Aile, mutluluk, saygı, sorumluluk, özgürlük ve sabır gibi değerlere sıkça yer verilmiş ve bu durum kitabın bireysel gelişim, sosyal beceriler ve sağlıklı ilişkiler kurma becerilerini destekleyen bir yaklaşım benimsediğini ortaya koymaktadır. Ancak milliyetçilik, vatanseverlik ve alçak gönüllülük gibi ulusal ve karakter merkezli değerler sınırlı düzeyde kalmıştır. Çalışmanın sonunda ders kitabının öğrencilere daha çok bireysel farkındalık, duygusal gelişim, sosyal beceri ve sağlıklı iletişim kazandırmayı amaçladığını göstermektedir. Kitapta kullanılan örneklerin çoğunlukla günlük yaşam durumlarından seçildiği görülmüştür. Bu durum değerlerin somutlaştırılmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca görseller aracılığıyla duyuşsal öğrenme desteklenmiş, öğrenme süreci daha etkili hâle getirilmiştir.

KAYNAKÇA

Akarsu, A. S., ve Sağlam, P. (2023). Millî Eğitim Bakanlığı'nın Değerlerinin Schwartz'ın Değer Teorisi Açısından İncelenmesi. *Kalemname*, 8(16), 408-418.

- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Sayı: 16, 9-27.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (5. Baskı). Erol.
- Duman, E. Z., ve Küçükşabanoğlu, Ö. (2023). Ortaöğretim psikoloji ders kitabında değerlerin analizi. *Academic Social Resources Journal*, 8(54), 3970–3979.
- Duman, E. Z., & Yenen, M. (2024). Ortaöğretim psikoloji ders kitabının MEB öğretim programlarında yer alan on kök değer çerçevesinde analizi, İçinde. P. Karakurt ve G. Giurgiu. (Ed.), 8. *Uluslararası Artemis Bilimsel Araştırma Kongresi Tutanakları Tam Metin Kitabı* (ss.1245- 1252). <https://www.artemiscongress.com>.
- İlkel, S., & Duman, E. Z. (2024). 2024 yılı felsefe dersi öğretim programındaki değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED*, 6(11), 407-424.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2018). *Ortaöğretim Psikoloji Dersi Öğretim Programı*. MEB Yayınları.
- Zabun, B. (2021). *Psikoloji Eğitimi ve Değer Kazanımı: Öğrenci Gelişiminde Psikolojik Yaklaşımlar*. Nobel Yayıncılık.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı:	%50-%50
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Sorumlu Yazar:	Abdullah DURAKOĞLU
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.

Financial Support:

It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.

Author Contributions:

%50-%50

Statement of Support and**Acknowledgment:****Corresponding Author:**

Abdullah DURAKOĞLU

Double-Blind Peer Review:

External-independent